

Užmirštoji Mustango karalystė

Žemėje yra tokia vieta, kur kraštovaizdis atkartoja Mėnulio peizažą, kur kasmet apsilanko vos 500 turistų, kur žmonių būty reguliuoja tik metų laikai. Visi, kada nors keliavę po Himalajuose besidriekiančią smėlio ir akmenų dykumą, vadinamą Mustango karalyste, negali patikėti: kaip ten išvis įmanoma gyventi?! Apie tokią vietą labiausiai tiktų pasakyti: „Dievo užmirštas kampelis.“ Tačiau Mustango žmonės taip tikrai nemaną – tikėjimas jiems šventas ir Dievas juose gyvas.

VYTAUTO BUKAUSKO NUOTRAUKOS

Vakarų Nepalo Himalajų rajone esančią Mustango karalystę, Tibete vadinamą Lo, keliautojas Vytautas Bukauskas atrado prieš ketverius metus, kai pirmą kartą į ją atvyko su keltu bendraminčių. Tuomet jie buvo antri lietuviai, kada nors įžengę į pasaulio pamirštą Mustangą, kuriame gyvena vos 6000 žmonių. Ten apsilankančių nepagausėjo nė dabar – per metus teatklysta apie 500 turistų, nors vietos valdžia sutinka įsileisti iki 1000 užsieniečių. Vytautas spėja, kad norinčių pamatyti šį

kraštą tiek nedaug dėl gana brangios vizos, atšiauraus klimato, nepalankių oro ir gyvenimo sąlygų.

Griežti apribojimai svetimšaliams

Vykstant į Mustangą reikia pamiršti vandenį, elektrą ir kitus civilizacijos privalumus. Ten nėra automobilių, telefonų, interneto – žmonės keliauja pėsčiomis arba arkliais ir bendrauja tik susitikę. Net turistai, norintys patekti su filmavimo kamera ar palydovinio ryšio telefonu, už šią galimybę turi mokėti tūkstančius dolerių. „Sunkiai paaiškinama, kodėl Mustango karalystėje tokie griežti reikalavimai ir tiek daug apribojimų. Jie visai neturi ko slėpti, ten nėra nieko, ko nebūtų galima atvirai nufilmuoti, – stebėjosi Vytautas. – Tegaliu spėti, jog civilizacijos išradimai neįsileidžiami stengiantis išsaugoti senąją kultūrą. Žmonės juk smalsūs, greitai priprastų prie naujovių.“

Mustangas pasiekiamas einant penkias dienas pėsčiomis iš Poharos arba pusvalandį skrendant mažu lėktuvėliu per giliausią pasaulyje tarpekį, kurio gylis siekia šešis kilometrus. Daugelį metų svetimšaliai į karalystę atvykti negalėjo dėl teritorijos uždaro, todėl iki 1992-ųjų joje apsilankė vos vienas kitas užsienietis. Dabar patekti lengviau, tačiau turistauti vienam draudžiama – turi susidaryti bent dviejų žmonių grupelė. Kelionė privalo trukti ne trumpiau nei dešimt dienų. Viza (leidimas įeiti) asmeniui kainuoja 700 JAV dolerių, be to, būtina samdyti palydovus. „Grupėje buvo dvylika lietuvių. Gavome 12 jojamųjų, 16 nešulinių arklių, mulų

ir 28 vietinius, kurie mus lydėjo, ruošė maistą, rengė stovyklavietę, – vardijo Vytautas. – Tokio didelio pagalbininkų būrio dar nebuvo tekę turėti, tačiau reikalavimų privalu paisyti. Kiekvienam turistui ši palyda per dieną papildomai kainavo mažiausiai 30 JAV dolerių. Sudėjus mokesčius, atsiėjo nepigiai.“

Mustango karalystę apkeliauti įmanoma maždaug per dvi savaites. Atstumai nėra baisiai dideli, tačiau lipant kalnais laikas išsitiesia. „Gerai, kad nusprendėme joti – taip suvienodinome visų galimybes. Aišku, buvo savų minusų: arkliai nenoriai brido upe, galėjo bet kada paslysti eidami siauru šlaitu, – pavojų įžvelgė vilnietis. – Be to, jie įpratę išsirikiuoti tam tikra tvarka, todėl jei kuris nukrypdavo, kitas vis tiek stengdavosi patekti į savo vietą, o prasilenkti dviem arkliams ant siauro takelio itin rizikinga.“

Gamta kaip siurrealistiniame paveiksle

Vytautą į Mustangą privertė grįžti nenusipajusęs kraštovaizdis, primenantis Mėnulio peizažą, ir noras geriau pažinti senąją kultūrą. „Mustango istorija labai panaši į Tibeto, tik senesnė. Įdomiausia, kad tradicijos, kultūra, būitis nepasikeitusios nuo VIII amžiaus. Labiausiai ir žavi tai, kad kraštas nėra lyg istorijos muziejus, kur gyventojai vaidina turistams. Čia viskas tikra“, – proga pasijusti tarsi praėjusioje epochoje džiaugėsi keliautojas. Nors Mustangas, kaip administracinis vienetas, turintis specialų statusą ir savo karalių, 1970-

aisiais tapo Nepalo provincija, nuo pastarojo labai skiriasi. Patys nepaliečiai lietuviams aiškino nesuprantantys, kaip galima gyventi akmenuotoje kalnų dykumoje nuolat jaučiant vandens stygių. „Svetimšaliams išties sunku tai įsivaizduoti. Retas kuris norėtų ten pasilikti, nors landšaftas tiesiog užburia, – sako kone pusė pasaulio išmaišęs, bet tokių vaizdų niekur nematęs Vytautas. – Jis nepaprastai panašus į Mėnulio. Čia gausu fosilijų ir gintaro, nes prieš penkiolika milijonų metų Mustango vietoje buvo jūros dugnas.“ Vietiniai pripra-

tę prie didžiulių smėlio audrų, todėl net namus stato be langų pietinėje pusėje, kad nepripūstų smėlio. Palieka tik skylės stoguose dūmams išeiti. Lietuviams vėjas smėlio prinešdavo pilnas palapines, fotoaparatus tekdavo valyti kasdien. „Beveik visą laiką nakvojome palapinėse. Tiesa, viešėdami Mustango sostinėje Lo Manthange nusprendėme apsistoti vadinamajame viešbutyje, tačiau likti palapinėse, ko gero, būtų buvę protingiau, – juokėsi vilnietis. – Viešbutyje neturėjome vandens, elektra atsirasdavo tik kelioms valandoms, tad vos spėdavome įkrauti fotoaparatus. Naktį per pakabintą ant lubų audeklą būriais pradėjo lakstyti žiurkės – gulėdami svarstėme, kada jos nupuls ant mūsų. Linksma nebuvo.“

Vietinių gyvenimas nelepina, tačiau jie moka prisitaikyti. Žiemą temperatūra nukrinta iki 30 laipsnių šal-

čio, tad kai kurie išsikelia į Nepalo sostinę Katmandu. „Vasarą taip pat nėra šilta – apie 10 laipsnių. Klimatas atšiaurus, visur sausa, todėl akiai neįprasta pilkų kalnų fone matyti prilaistytus žalius plotelius.“

Mustango gyventojai pasaulį suvokia kaip plokščią pusemėnį, vadinamą Pietine visata. Angliją, Ameriką įsivaizduoja kaip nedideles salas. „Turistai tame krašte laukiami. Ir ne vien dėl to, kad neša finansinę naudą. Tai būdas vietiniams sužinoti apie kitą pasaulį, esantį už Mustango ribų.“ Čiabuviai negali daug keliauti dėl skurdžios padėties, tačiau žiemą kai kurie vyksta prekiauti savo dirbiniais į Indiją arba į Nepalą. Išsilavinimas sunkiai prieinamas ne tik vargingiausiai besiverčiantiems žmonėms, bet ir karališkosios giminės atstovams. „Susipažinau su karaliaus šeimos nariu, tačiau ir jis toli gražu nėra turtingas. Įgyti išsilavinimą gali vos vienas kitas vaikas, kurį paremia užsieniečiai.“

Ne per šventes vyrų beveik nepamatysi – jie dirba laukuose, todėl aplink namus paprastai sukiojasi tik moterys. „Mustango karalystėje ilgai vyravo poliandrinė santuoka: vyriausio sūnaus žmoną vėliau galėdavo vesti ir jaunesni jo broliai. Taip būdavo daroma, kad tėvų žemės nereikėtų dalyti atskirai sūnams“, – apie neįprastą tradiciją pasakojo keliautojas. Dabar jos nebesilaikoma, jaunuoliai renkasi gyvenimą su vienu sutuoktiniu.

Religija – šventas dalykas

Mustango gyventojai neturi sekmadienių – gyvena pagal metų laikus ir religines šventes. Vytautui su bendrakeiviais teko dalyvauti populiariajame Tidžio festivalyje, trunkančiame tris dienas. „Mums, kaip turistams, dauguma jų apeigų, judesių ir garsų atrodė nesuprantami, tačiau iš tikrųjų viskas ką nors reiškia. Tidžio šventė skirta nugalėtam demonui paminėti. Per ją daug šokama.“ Lietuviai tikėjosi pamatyti Mustango karalių, kuris paprastai nepraleidžia progos dalyvauti ceremonijoje. Deja, jis susirgo astma ir dėl pablogėjusios sveikatos nepasirodė.

Religingai Mustango tautai labai svarbu, kad kiekviename miestelyje stovėtų vienuolynas ir pilis. „Nors vienuolynai drėbti iš molio, jie iki šiol nesugriuvę. Neįtikėtina – juk stovi ant žvyro, – stebėjosi vilnietis. – O pilių vakarop apskritai nematyti: tiesiog įsilieja į kalnų pilkumą, jas pastebėti įmanoma tik dieną, apšvietus saulei.“

Vytautas patikino, kad Mustange nemaža vietų, kuriose žmonės patiria ypatingą būseną. „Ten, kur yra meditavęs Buda, užvaldo keistas jausmas. Žodžiais labai sunku išreikšti, tačiau kiekvienas ten lankęsis patvirtintų, jog kažkas iš tiesų yra, tai ne įsivaizdavimas. Pavyzdžiui, urvuose jaučiamas kažkoks pasipriešinimas – jo neįmanoma paaiškinti.“ Keliautojai iš Lietuvos norėjo patekti prie trijų šventais laikomų ežerų, kur taip pat tvyro ypatinga aura, tačiau kelių aukštų kalnų perėjū neįveikė per penkias valandas ir dėl laiko stygiaus turėjo grįžti atgal.

Kai kuriose Mustango vietose apima mieguistumas, kitur – vienišumo jausmas. „Tokie kelionės turi labai didelę išliekamąją vertę. Nesvarbu, kad patogumų trūksta. Ten pasijunti apsivalęs, pasisėmęs daug naujo, – teigė Vytautas. – Vykti į Mustangą bet kuris turistas negalėtų. Reikia būti tolerantiškam įvairiausioms kultūroms, pamiršti visus paliktos civilizacijos pranašumus.“

Patarimai susiruošusiems į Mustango karalystę

- Pasirūpinkite šilta apranga. Žiemą Mustange būna apie 30 laipsnių šalčio, vasarą – tik apie 10 laipsnių šilumos.
- Neprisikraukite nereikalingų daiktų. Keliaujant pėsčiomis arba arkliais papildomi nešuliai taps našta.
- Iš Lietuvos nesivežkite daug maisto, geriausia būtų įsidėti vien lašinių. Aukštai kalnuose labai svarbu tinkama mityba. Antraip skrandžio problemos neišvengiamos.
- Nesitikėkite patogumų. Turistai nakvoja palapinėse. Jei ir pasitaikytų proga apsistoti sostinėje esančiame „viešbutyje“, jis niekuo neprimena patogių apartamentų. Ten nėra nei vandens (bent jau šilto – tai tikrai), nei elektros.
- Visur lydinčios dulkės – išskirtinis Mustango bruožas. Reikia iš anksto pasirūpinti akiniais, akių lašiais, skarele, respiratoriumi, fotoaparatus ir filmavimo kamerą apsauga.